

Β. Πισσίας

Αδιέξοδα της αγροτικής πολιτικής

**κρίτική του
εκουχρονισμού
απ τη σκοπιά
της ανάπτυξης**

ιστορικές ενδοσεις

328.1
715.

Τ.Ε.Ι. ΑΘΗΝΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
αφ. εισ. 54797

Αδιεξοδα της αγροτικής πολιτικής

**κριτική του εκσυγχρονισμού
απ τη σκοπιά της ανάπτυξης**

ιστορικές εκδόσεις

Ἡ παρένθεση ἐλευθερίας γιά τήν ἐλληνική ἀγροτιά, ἔκλεισε πρίν προλάβει ν' ἀνοίξει. Ἡ ἰδέα τοῦ ἐλεύθερου ἀγρότη ἐμπορευματοπαραγωγοῦ, ἀποτέλεσε μιά ἀπ' τίς πολλές ἀπραγματοποιήτες ἐπαγγελίες τῶν δυνάμεων τοῦ ἀστικοῦ δημοκρατικοῦ μετασχηματισμοῦ.

Ἡ σχέση τοῦ ἀγρότη μέ τό «σύστημα» ἐξελίχτηκε σάν σχέση καθολικῆς οἰκονομικῆς κοινωνικῆς καί πολιτικῆς ἐξάρτησης, πού ἀναπαράγεται διαρκῶς μέσα σ' ἓνα πλαίσιο ἰδεολογικῆς ἀλλοτρίωσης καί ὑποταγῆς. Ἡ ὑποβάθμιση τοῦ ἀγροτικοῦ χώρου, συντελεῖται μεταπολεμικά μέ γοργούς ρυθμούς, ἡ κοινωνική καί πολιτιστική του ἐξέλιξη δέ «βγαίνει» πιά «ἀπ' τά μέσα του», ἀλλά ἐπιβάλλεται ἀπ' ἔξω. Ὅλα αὐτά δέν ἀποτελοῦν τό τίμημα τῆς προόδου, ὅπως ἰσχυρίζονται πολλοί, μιά κι ἡ ἀντικειμενική ροή τῶν πραγμάτων δείχνει τήν κατεύθυνση ὅχι ὅμως καί τό περιεχόμενό της.

Οἱ αἰτίες πού μπλοκάρουν τήν πρόοδο καί τήν ἀνάπτυξη τοῦ ἀγροτικοῦ χώρου, δέν εἶναι μονάχα οἰκονομικές, εἶναι περισσότερο ἰδεολογικές καί πολιτικές. Στίς μέρες μας, αὐτό γίνεται ὅλο καί πιο καθαρό, καθώς τά πρότυπα τοῦ οἰκονομικοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ πού προβάλλονται, ἐπιδιώκουν νά σταθεροποιήσουν μέσα στήν ἀγροτιά τά πιο ξεπερασμένα ἰδεολογήματα τοῦ μικροαστισμοῦ.

Μιά γραμμή ἀντίστασης, κι ἓνας δρόμος ἀνάπτυξης, μποροῦν νά χαραχτοῦν, στό βαθμό πού θ' ἀπομυθοποιοῦνται τοῦτα τά πρότυπα, καί θά προχωροῦν οἱ προβληματισμοί γιά μιά νέα κοινωνική οἰκονομική καί πολιτιστική συμπεριφορά.

Πρόλογος

Ἡ ἔνταξη τῆς Ἑλλάδας στήν Κοινή Ἀγορά ἀποτελεῖ ἤδη μιά πραγματικότητα. Πρόκειται γιά ἓνα ἐξαιρετικῆς σημασίας γεγονός, στή σύγχρονη πολιτική ἱστορία τῆς χώρας. Ἀπό δῶ καί μπρός, τίθονται μιά σειρά ἀπό οἰκονομικά, πολιτικά καί κοινωνικά προβλήματα, πού τήν ἐξέλιξή τους ὀφείλουμε ν' ἀντιμετωπίζουμε μέσα ἀπ' τό πρίσμα τῶν νέων συνθηκῶν πού διαμορφώνονται.

Ἐνα κρίσιμο πρόβλημα, ἄμεσα ἐξαρτημένο ἀπ' αὐτήν τήν ἐξέλιξη, εἶναι τό ἀγροτικό, τόσο στήν οἰκονομική, ὅσο καί στήν κοινωνικοπολιτική του πλευρά.

Οἱ στόχοι αὐτῆς τῆς ἐργασίας εἶναι δύο.

1. Νά ἐξετάσει τήν ἐξέλιξη τῆς ἐλληνικῆς γεωργίας, στό βαθμό πού αὐτή θά ἐνσωματώνεται στή γενική οἰκονομική πολιτική τῆς ΕΟΚ, ἐπιμένοντας εἰδικότερα στίς συνέπειες πού θά προκληθοῦν ἀπ' τήν ἐφαρμογή τῆς Κοινῆς Ἀγροτικῆς Πολιτικῆς (Κ.Α.Π.).

2. Νά ἐξετάσει τίς δυνατότητες καί προοπτικές μιᾶς διαφορετικῆς ἐξέλιξης στό γεωργικό τομέα, ἐφόσον προκύψουν οἱ ὅροι γιά μιά ἀνεξάρτητη καί βασικά αὐτοδύναμη οἰκονομική κοινωνική καί πολιτική ἀνάπτυξη τῆς χώρας.

Τούτη τή στιγμή, τόσο τά πολιτικά κόμματα, ὅσο καί ἡ κοινή γνώμη, διαχωρίζονται στίς ἐκτιμήσεις τους γιά τή μελλοντική προοπτική τῆς ἐλληνικῆς γεωργίας, μέσα ἢ ἔξω ἀπ' τήν Κοινή Ἀγορά.

Ὡστόσο, τουλάχιστο σ' ὅτι ἀφορᾷ τοὺς πολιτικούς ὀργανι-

σμούς, ή θέση πού υίοθετοῦν προκύπτει ἀπ' τή γενικότερη στρατηγική τους, πού θεμελιώνεται πάνω σέ καθορισμένες γεωπολιτικές ἐπιλογές - στή βάση τοῦ τωρινοῦ παγκόσμιου συσχετισμοῦ δυνάμεων - καί ἀπό τό καθολικό οἰκονομικο-κοινωνικό τους πρότυπο.

Ἀπ' ἐδῶ, ἀπορρέουν ἀπόψεις θετικές καί ἀρνητικές πού ὑποδηλώνουν ἓνα προσανατολισμό περισσότερο «Εὐρωπαϊκό», «τριτοκοσμικό», «ἀδέσμευτο» ἢ συνδεμένο μέ τίς χῶρες τοῦ «ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ» καί ἓνα οἰκονομικο-κοινωνικό πρότυπο, κρατικομονοπωλιακῆς ἀνάπτυξης «δυτικοῦ», «ἀνατολικοῦ» ἢ κάποιου ἐνδιάμεσου τύπου.

Αὕτη ἡ κεντρική τους ἐπιλογή, ἐξασκεῖ μιά καθοριστική ἐπίδραση στίς ἀναλύσεις τους πάνω στό ἀγροτικό πρόβλημα, τόσο στό μεθοδολογικό τους μέρος ὅσο καί στά ἐπιχειρήματα πού χρησιμοποιοῦν.

Ἡ προσέγγιση τοῦ προβλήματος ἀπ' τή σκοπιά τῆς ἀνάπτυξης.

Ζητήματα πού ἀφοροῦν τήν θεωρία τῆς ἀνάπτυξης γενικά ἢ τήν θεωρία τῆς γεωργικῆς ἀναπτυξιακῆς διαδικασίας εἰδικά, δέν μποροῦν ἐδῶ ν' ἀναλυθοῦν.

Ὡστόσο, εἶναι ἀνάγκη νά δοθεῖ μέ τήν μορφή εἰσαγωγικοῦ σημειώματος, ἓνα πλαίσιο θέσεων πού ν' ἀποτελεῖ καί τή βάση ἀναφορᾶς τῆς ἀνάλυσης πού θ' ἀκολουθήσει.

Α. Γενική Θεώρηση

1. Ὁ σκοπός τῆς ἀνάπτυξης ὀφείλει νά ἐναρμονίζεται μέ τή διατήρηση τῆς ἀνθρωπογεωγραφικῆς ἰσορροπίας, στά πλαίσια τῆς ὁποίας ἡ γεωργία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο.

2. Ἡ θεωρητική ἐπεξεργασία τοῦ προβλήματος τῆς ἀνάπτυξης στήν γεωργία, προϋποθέτει βαθειά γνώση τῶν δομῶν πού ἐπιδιώκεται νά μετασχηματιστοῦν.

Πρίν ἀπ' τούς μετασχηματισμούς - ὅποιοι κι ἂν εἶναι αὐτοί - πρέπει νά δημιουργοῦνται μιά σειρά ἀπό ὅρους - προϋποθέσεις.

Ἡ συγκεκριμένη ἐλληνική πραγματικότητα, μέ τό μέσο ἐπίπεδο ἀνάπτυξης τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων, καθῶς καί οἱ πολύ-

μορφες παραμορφώσεις τῶν οἰκονομικο-κοινωνικῶν δομῶν πού συντελέστηκαν στή νεώτερη ἱστορία τοῦ τόπου, ἐπιβάλλουν ἐνδι-
άμεσες φάσεις καί περιόδους μετάβασης.

Τά προηγμένα, καπιταλιστικοῦ ἢ σοσιαλιστικοῦ τύπου πρό-
τυπα, δέν μποροῦν νά ἐπιβληθοῦν αὐθαίρετα, σέ μιά ἀγροτική
οἰκονομία, σάν τήν ἐλληνική, ὅπου κυριαρχοῦν ἡ ἰδιομορφία κι
ἡ ἰδιαιτερότητα.

3. Οἱ προϋποθέσεις πού πρέπει νά δημιουργηθοῦν στήν περίοδο
μετάβασης ὀφείλουν νά θέτουν σέ κίνηση ὅλους τοὺς θετικούς
κοινωνικούς παράγοντες, συντελώντας στήν ἐξέλιξη - ὄχι μόνο
οἰκονομικά ἀλλά κυρίως κοινωνικά, ἰδεολογικά, πολιτιστικά -
τοῦ γεωργικοῦ τομέα.

B. Οἰκονομική Θεώρηση

4. Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ γεωργικοῦ τομέα, πρέπει νά εἶναι τό ἀποτέ-
λεσμα μιᾶς οἰκονομικῆς πολιτικῆς, πού νά στοχεύει στήν ἄριστη¹
χρησιμοποίηση τῶν διαθέσιμων συντελεστῶν παραγωγῆς.

5. Ἡ προοπτική ἀνάπτυξης τοῦ γεωργικοῦ τομέα, εἶναι ἀνάγκη
νά ἐξετάζεται σέ συνάρτηση μέ τίς οἰκονομικές λειτουργίες πού
συντελοῦνται στά ἀνάντι (πρίν) καί κατάντι (μετά) τῆς γεωργικῆς
παραγωγῆς, σύμφωνα μέ καθορισμένες πολιτικές καί οἰκονομικές
ἐπιλογές. Ἡ ἀποτίμηση τῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος τοῦ γεωργικοῦ
τομέα, νά συσχετίζεται μέ τίς ἀναγκαῖες «εἰσροές» - κατά πηγή
προέλευσης - καί τίς «ἐκροές» - πρὸς τά ἄλλα οἰκονομικά πεδία.

Ἔτσι, ὀδηγούμεστε σέ μιά σωστή ἐκτίμηση τῆς συνολικῆς προ-
στιθέμενης ἀξίας πού προκύπτει ἀπ' τίς εἰδικές ἐπιλογές μιᾶς ὀρισμέ-
νης ἀγροτικῆς πολιτικῆς.

6. Ἡ οἰκονομική ἀνάπτυξη, πρέπει νά ἐξεταστεῖ σέ σχέση μέ
δύο βασικά (οἰκονομικά) μεγέθη.

α) Τήν προστιθέμενη ἀξία τοῦ ἀγροτικοῦ τομέα καθὼς καί τῶν
ἄλλων τομέων.

β) Τήν ἀποδοτικότητα τῶν ἐπενδύσεων - σέ ἐθνικό ἐπίπεδο -
στόν ἀγροτικό τομέα συνολικά, κι ὄχι τήν ἀποδοτικότητα τῶν
ἐπενδύσεων σέ διάφορους τύπους ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων, πού
συνιστοῦν τίς παραγωγικές μονάδες (δηλαδή τά μέρη ἑνός συνολι-

1. optimum. Στήν οὐσία τοῦ προβλήματος τῆς «ἀριστοποίησης» - optimisation -
θά τοποθετηθοῦμε σέ ἐπόμενο κεφάλαιο.

κοῦ οἰκονομικοῦ προτσές).

7. Τέλος. Τό πρόβλημα τῆς ἀνάπτυξης μπορεῖ νά λυθεῖ μονάχα ἐφ' ὅσον παρθοῦν ὑπ' ὄψη οἱ κυρίαρχες ἰδεολογίες καθὼς καί οἱ «μικροῖδεολογίες» τοῦ ἀστισμοῦ πού εἶναι ριζωμένες μέσα στόν λαό, κι εἰδικότερα μέσα στήν ἐλληνική ἀγροτιά.

Τό ἀδύναμο ὑπόβαθρο τῆς σημερινῆς συζήτησης

Εἶναι βέβαιο, πῶς ὁ τρόπος θεώρησης τοῦ προβλήματος πού δόθηκε παραπάνω, βρίσκεται σέ σημαντική ἀπόσταση ἢ κι ἀντίθεση μέ τίς περισσότερες ἀπ' τίς μελέτες πού ἔχουν σά θέμα τήν ἐξέταση τῶν ἐπιπτώσεων στήν ἐλληνική ἀγροτική οἰκονομία ἀπ' τήν ἔνταξη στήν ΕΟΚ. Οἱ μελέτες αὐτές, περιορίζονται βασικά στήν ἀνάλυση τοῦ πεδίου κυκλοφορίας καί ἰδιαίτερα τῶν τιμῶν τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων, καθὼς καί τῶν εἰσροῶν - ἐκροῶν μεταξύ Ἑλλάδας καί ΕΟΚ.

Ἡ ἀνεπάρκειά τους μπορεῖ νά εἶναι «κατανοητή» ὅταν προέρχεται ἀπό ὑποστηρικτές τῆς ἔνταξης. Δέν μπορεῖ ὅμως νά γίνεται ἀποδεχτή, ὅταν προέρχεται ἀπό κείνους πού τήν ἀντικρούουν.

Οἱ ὑποστηρικτές τῆς ἔνταξης, χρησιμοποιοῦν σά βασικό ἐπιχείρημα τήν προοπτική ἐνσωμάτωσης τῆς ἐλληνικῆς γεωργίας σ' ἓνα ὑψηλότερο σύστημα τιμῶν τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων. Προβάλλουν τή θεωρία τῶν συγκριτικῶν πλεονεχτημάτων, καί ἀναφέρονται στή θετική εἰσροή ἀπ' τά Κοινοτικά ταμεῖα (F.E.O.G.A.).

Οἱ ὑποστηρικτές ἀντίθετα μιᾶς διαφορετικῆς ἐπιλογῆς, θέτουν σέ ἀμφισβήτηση αὐτά τά δεδομένα (μεγέθη τιμῶν, ἰσοζύγιο εἰσροῶν - ἐκροῶν κλπ.) ἀλλά, καθὼς παραμένουν στό ἴδιο πεδίο ἀνάλυσης, γίνονται εὐάλωτοι, γιά δύο κύριους λόγους:

α) Ὅρισμένα μεγέθη, πού δίνονται ἀπ' τοὺς κυβερνητικούς ὀργανισμούς, εἶναι κοντά στήν πραγματικότητα ἀνεξάρτητα ἀπ' τό «πῶς» παρουσιάζονται. Σ' ὅτι ἀφορᾷ, π.χ. ὀρισμένες κατηγορίες προϊόντων, οἱ τιμές πού ἀπολαμβάνει ὁ παραγωγός στήν ΕΟΚ εἶναι ὅπωςδήποτε ψηλότερες. Ν' ἀμφισβητεῖ κανεὶς αὐτό τό γεγονός, σημαίνει ὅτι ἀποστερεῖ τήν ἐπιχειρηματολογία του ἀπό τό στοιχεῖο τῆς σοβαρότητας.

β) Ἡ ἐναλλακτική λύση πού προτείνουν - ὅταν προτείνουν - δέν εἶναι διαφορετική ὡς πρὸς τήν οὐσία της, καθὼς περιορίζεται

νά προβάλλει τήν υποκατάσταση τῆς συμπληρωματικότητας τῆς ἐλληνικῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας πρὸς αὐτήν τῆς ΕΟΚ, μέ τή συμπληρωματικότητά της πρὸς ἄλλες ἀγορές (π.χ. ΚΟΜΕΚΟΝ σ' ὅτι ἀφορᾷ τό ΚΚΕ).

Τέλος, αὐτοί υποστηρίζουν, ὅτι ἡ ἔνταξη στήν ΕΟΚ, θά προκαλέσει τή βίαιη ἀπαλλοτρίωση τῆς μικρομεσαίας ἀγροτιᾶς. Στό ζήτημα αὐτό, ὑπάρχει πράγματι ἕνας βαθμός - μονάχα ἕνας ὀρισμένος βαθμός - ἀλήθειας.

Ὡστόσο, τοῦτο τό ἐπιχείρημα, δέ στηρίζεται σέ στέρεες ἀναλύσεις², καί δέν μπορεῖ νά χρησιμοποιηθεῖ σάν «ἀπάντηση» στούς υποστηρικτές τῆς ἔνταξης. Προπαντός, ὅταν δέν προτείνεται καμιά ἐναλλακτική ἀγροτική πολιτική, ριζικά διαφορετική στό ζήτημα τῆς ἐγγειοδιαρθρωτικῆς μεταβολῆς κι ἀποδεσμευμένη ἀπ' τό δέος τῆς μεγέθυνσης τῆς ἀγροτικῆς παραγωγικῆς μονάδας.

Κι εἶναι ἐδῶ ἀκριβῶς ὅπου βρίσκεται ἡ κύρια πλευρά τοῦ ζητήματος. Ἡ ἐξέταση τῆς ἐλληνικῆς γεωργίας ὀφείλει νά στηριχτεῖ σέ δεδομένα πού ἀφοροῦν τό πεδίο παραγωγῆς, ἀφοῦ προηγούμενα ἀναλυθεῖ ἡ τωρινή του δομή καί ἡ προοπτική μετεξέλιξής του.

Ἡ μελέτη, ἄρα, τῶν συνεπειῶν ἀπ' τήν ἔνταξη τῆς ἐλληνικῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας στήν ΕΟΚ, ὀδηγεῖ στή μελέτη δύο διαφορετικῶν κοινωνικοοικονομικῶν δομῶν, στόν καθορισμό τῶν ἀντιστοιχιῶν καί ἀναντιστοιχιῶν ἢ ἀντιθέσεων μεταξύ τους, στήν ἐξέταση τῆς ἰδιαίτερης δυναμικῆς τους, τῶν τάσεών τους, μέ τρόπο ὥστε νά μπορεῖ νά ἐκτιμηθεῖ οὐσιαστικά ὁ χαρακτήρας τῆς ἐνσωμάτωσης τῆς μιᾶς ἀπ' τίς δύο δομές, στήν ἄλλη.

Ἐπειδὴ κρίνεται ὥστόσο, ὅτι ἡ πολιτική τῶν τιμῶν καί τῶν ἐπιδότησεων, ἀσκεῖ μιά σημαντική ἐπίδραση στόν ἀγροτικό τομέα, ἕνα τμῆμα τούτης τῆς ἐργασίας θ' ἀφιερωθεῖ καί σ' αὐτό τό θέμα. Ἔτσι, ἐπιδιώκεται νά συμπληρωθεῖ ἡ προβληματική σχετικὰ μέ τά «πλεονεχτήματα» καί «μειονεχτήματα» - οἰκονομικοῦ χαρακτήρα - πού θά προκύψουν βραχυ-μεσοπρόθεσμα ἀπ' τήν ἔνταξη.

2. Οἱ συστηματικές ἀναλύσεις τῶν τάσεων συγκέντρωσης τῶν γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων, τῆς γεωργικῆς γῆς κτλ. δείχνουν ὅτι πρόκειται γιά ἕνα ἐξαιρετικά σύνθετο προτσές, πού καθορίζεται ἀπ' τή θέση τοῦ γεωργικοῦ τομέα στό σύστημα παραγωγῆς, καί τή σχέση του μέ τόν κυρίαρχο τρόπο παραγωγῆς (Βλ. Κεφ. 3).

Ἡ μέθοδος

Τά κεντρικά σημεία, πάνω στή βάση τῶν ὁποίων θ' ἀναπτυχθεῖ τό θέμα τούτης τῆς ἐργασίας, σύμφωνα μέ ὅσα ἐκτέθηκαν ὡς ἐδῶ, εἶναι τά ἑξῆς.

1. Μελέτη τῶν δυνατοτήτων καί τῶν ὁρίων πραγματοποίησης τῶν ἐγγειοδιαρθρωτικῶν μετασχηματισμῶν, πού προβάλλονται ἀπ' τήν Κοινή Ἀγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.) γιά τόν ἐλληνικό ἀγροτικό χῶρο.

2. Μελέτη τῶν ἐπιπτώσεων ἀπ' τήν πραγματοποίηση αὐτῆς τῆς μεταβολῆς πάνω στό προτσές ἀνάπτυξης τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγροτικοῦ χώρου.

3. Κριτική τῆς σύγχρονης θεωρίας τῆς γεωργικοοικονομικῆς ἀνάπτυξης.

Ἀμέσως παρακάτω, ὀρίζονται τά διαδοχικά βήματα τῆς ἐργασίας. Ἡ «διαδρομή» τους, θά εἶναι σέ γενικές γραμμές ἡ ἑξῆς:

Στό πρῶτο στάδιο.

α) Περιγραφή καί κριτική τοῦ γενικοῦ πλαισίου τῆς Κ.Α.Π. ὥστε νά διαπιστωθοῦν τά προβλήματα τῆς Εὐρωπαϊκῆς γεωργίας στά ὁποῖα προτίθεται νά δώσει λύσεις.

β) Περιγραφή καί κριτική τῶν βασικῶν σημείων τῆς κυβερνητικῆς ἐπιχειρηματολογίας, ἡ ὁποία ὑπερασπίζεται τήν ἔνταξη στήν ΕΟΚ, καί συνεπῶς ἀποδέχεται τήν ὑποταγή τῆς ὡς τά τώρα ἐλληνικῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς, στήν Κ.Α.Π.

γ) Καθορισμός τῶν βασικῶν ἀναντιστοιχιῶν καί τῶν ἀντιφάσεων ἀνάμεσα στήν προβληματική πού ἀπορρέει ἀπ' τήν Κ.Α.Π. κι αὐτή πού ἀπορρέει ἀπ' τήν ἐξέταση τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος.

Στό δεύτερο στάδιο.

α) Θά προβοῦμε σέ ὀρισμένες συγκρίσεις ἀνάμεσα στά βασικά μεγέθη τῆς γεωργίας τῆς ΕΟΚ τῶν 9 καί τῆς Ἑλλάδας.

β) Ἐξέταση χρονολογικῶν σειρῶν τῶν μεγεθῶν πού ἀφοροῦν τίς ἐγγειοδιαρθρωτικές δομές, στίς δύο περιοχές (ΕΟΚ-9, Ἑλλάδα) καί σύγκριση τῶν ρυθμῶν μεταβολῆς.

γ) Διερεύνηση τῶν παραπάνω μεγεθῶν, μέσα ἀπό μιά θεώρηση συνόλου, τῶν ξεχωριστῶν οἰκονομικῶν τομέων. Ἐκτίμηση τῶν βραχυμεσοπρόθεσμων ἐξελίξεων στή γεωργική οἰκονομία τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ-9 καί τῆς Ἑλλάδας.

δ) Έκτιμήσεις για τις αναδιατάξεις ανάμεσα στους διαφορετικούς τομείς της οικονομίας.

Αυτό κρίνεται αναγκαίο ιδιαίτερα για την Ελλάδα, ώστε να εκτιμηθεί ποιοί τομείς και σε ποιο βαθμό τείνουν να επεχταθούν απ' τη συρρίκνωση του γεωργικού τομέα. Γιαυτό τό σκοπό, διαχωρίζεται ο κύριος (κινητήρας) παραγωγικός τομέας της οικονομίας, ή βιομηχανία, απ' τόν τριτογενή τομέα και εξετάζονται τόσο τά μεγέθη της παραγωγής όσο και τών νέων θέσεων απασχόλησης.

Στό τρίτο στάδιο.

α) Ορίζονται οί δύο διακεκριμένοι τύποι γεωργικής οικονομίας, πού άφοροῦν δύο διαφορετικούς τρόπους αξιοποίησης του συντελεστή παραγωγής: γη.

Ο ελληνικός τύπος (σύστημα παραγωγής), είναι κύρια έντατικός κι αναφέρεται σε μέσο μέγεθος άγροτικής εκμετάλλευσης 36 στρέμματα.

Ο άλλος τύπος (ΕΟΚ-9), άποτελεί σύνθεση του έντατικού και έκτατικού συστήματος καλλιέργειας, κι άφορά μέσο μέγεθος άγροτικής εκμετάλλευσης 172 στρέμματα.

β) Τίθενται σε συστηματικές σειρές - κατανομές, τά βασικά διαθέσιμα μεγέθη της ελληνικής άγροτικής οικονομίας, πού άφοροῦν τά παραγωγικά και οικονομικά άποτελέσματα τών διάφορων κατηγοριών της κλίμακας τών γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Σ' ότι άφορά την ΕΟΚ-9 έγινε επεξεργασία διαθέσιμων στοιχείων του R.I.C.A.³. Μετά τή στατιστική ανάλυση τών κατανομών γίνεται σύγκριση τών άποτελεσμάτων.

γ) Απ' αυτές τις συγκρίσεις συνάγονται όρισμένα ενδιαφέροντα συμπεράσματα, πού άφοροῦν τή συμπεριφορά τών διάφορων κατηγοριών της κλίμακας τών γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Στά συμπεράσματα, γίνεται προσπάθεια νά έντοπισθοῦν οί αίτίες πού προκαλοῦν τις σημαντικές διαφορές και τις αναντιστοιχίες, στην οικονομική συμπεριφορά τών ελληνικών και τών εύρωπαϊκών εκμεταλλεύσεων.

δ) Σε σχέση μέ τά παραπάνω, κρίθηκε αναγκαίο νά συσχετιστοῦν και άλλα μεγέθη στην κλίμακα τών εκμεταλλεύσεων. Πρόκειται για τά μεγέθη έντασης της εργασίας, του κεφαλαίου, της χρήσης τών μηχανημάτων καθώς και τών αποδόσεων.

3. R.I.C.A.: «Δίκτυο πληροφοριών γεωργικής λογιστικής» της ΕΟΚ.

ε) Κρίθηκε σά μοναδικά σωστή μέθοδος προσέγγισης του ὅλου προβλήματος, ἡ ἐπιλογή ὡς κύριου μεγέθους ἀναφορᾶς τῆς προστιθέμενης ἀξίας ἀνά μονάδα καλλιεργούμενης ἔκτασης (Π.Α./στρ.)

Σέ σχέση μ' αὐτήν τήν ἐπιλογή, ἀναπτύσσεται μιά συστηματική κριτική τῶν ἀπόψεων καί μεθοδολογιῶν πού ἀλλοιώνουν τόν χαρακτήρα τοῦ προβλήματος.

Ἀπ' αὐτή τή σκοπιά γίνεται καί ἡ πολιτικοϊδεολογική κριτική τῶν θεωριῶν τῆς γεωργικοοικονομικῆς ἀνάλυσης. Τούτη ἡ κριτική, συνδέεται ἄρρηκτα μέ τό πρόβλημα τοῦ χαρακτήρα τῆς γεωργικῆς ἀνάπτυξης.

Σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τίς στατιστικές ἐπεξεργασίες τοῦ τρίτου στάδιου, πρέπει νά ἐπισημάνουμε τή σχετικότητα καί τά κάπως στενά ὅρια τῶν ὁποιωνδήποτε ἐρμηνειῶν καί συμπερασμάτων πού συνάγονται.

Δέν ἦταν ὅμως δυνατό νά μή δοθεῖ ἡ ἀναγκαία σημασία στή συστηματική μορφή πού προσλαμβάνει ἡ διασπορά τῶν μεγεθῶν.

ζ) Περνώντας ἀπ' τήν ἀνάλυση τῶν μονάδων παραγωγῆς δηλ. τῶν ξεχωριστῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων, στήν ἀνάλυση τοῦ συνόλου τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς χώρας, προβαίνουμε σ' ἐκτιμήσεις γιά τίς συνέπειες ἀπό ἓνα βίαιο πέρασμα τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγροτικοῦ τύπου, στόν εὐρωπαϊκό ἀγροτικό τύπο.

Τά τρία παραπάνω στάδια, ἀποτελοῦν τόν ἄξονα τῆς ἐργασίας. Κρίθηκε ὡστόσο σκόπιμο, νά ἐνταχτοῦν σέ μιά εὐρύτερη ὁλότητα. Γι' αὐτό τό λόγο, γράφτηκε ἓνα πρῶτο κεφάλαιο ὅπου ἐπιδιώκεται νά συσχετιστεῖ τό κύριο μέρος τῆς ἐργασίας, τό ὁποῖο ἀναφέρεται στή μεταπολεμική περίοδο, μέ τίς ἐξελίξεις πού σημειώθηκαν στό παρελθόν. Παράλληλα, ἔγινε προσπάθεια, νά ἐξεταστοῦν οἱ ἀμοιβαῖες σχέσεις κι ἐξαρτήσεις τῶν διαφορετικῶν οἰκονομικῶν τομέων.

Ἡ προσπάθεια συγκεντρώθηκε σέ δύο βασικά θέματα.

Τό πρῶτο ἀφορᾶ τήν ἐξέλιξη στό παρελθόν, τῆς μεγάλης καί τῆς μικρῆς ἀγροτικῆς ἐκμετάλλευσης. Ἐδῶ ἔγινε δυνατό νά ἐκτιμηθοῦν, τά περιθώρια ὑπαρξῆς καί λειτουργίας τῶν μεγάλης κλίμακας γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων πού ὀργανώθηκαν σ' ἐπιχειρηματική - καπιταλιστική βάση.

Τό δεύτερο, ἀφορᾶ τό χαρακτήρα τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας καί τούς προσανατολισμούς τῆς ἀρχουσας τάξης, μέσα στό πλαίσιο τοῦ σημερινοῦ παγκόσμιου οἰκονομικοῦ συστήματος.

Ἀπ' ἐδῶ ἀπορρέουν οἱ ἐκτιμήσεις πάνω στή δυνατότητα μετα-

τόπισης ενός τμήματος του αγροτικού πληθυσμού προς τον ύψηλότερης παραγωγικότητας βιομηχανικό τομέα.

Τό κεντρικό μέρος της εργασίας, τέλος, ακολουθούν και ολοκληρώνουν δύο πρόσθετες ενότητες.

Στήν πρώτη εξετάζεται τό πεδίο κυκλοφορίας τῶν γεωργικῶν προϊόντων στήν ΕΟΚ καί ἀναλύεται ἡ ἐπίδρασή του (τοῦ πεδίου κυκλοφορίας / ἀγοῶς) στή διάρθρωση τῶν καλλιεργειῶν καί στά εἰσοδήματα τοῦ αγροτικοῦ τομέα. Ἐδῶ ἐξετάζεται ἡ πολιτική τῶν τιμῶν καί ἡ πολιτική καθήλωσης τῶν ἐπιπέδων παραγωγῆς, γιά τά διάφορα προϊόντα.

Μέ μεγαλύτερη ἐπιμονή ὥστόσο, ἐξετάστηκε τό πρόβλημα τῆς συνάρθρωσης δύο διαφορετικῶν γεωργικῶν δομῶν - αὐτή τῆς Ἑλλάδας καί τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ - σ' ἓνα ἐνιαῖο σύστημα τιμῶν. Ἔτσι, ἀπ' τό πεδίο κυκλοφορίας ἐπιστρέφουμε στό πεδίο παραγωγῆς.

Στή δεύτερη ἐνότητα, γίνεται ἡ προσέγγιση τῶν ἐναλλακτικῶν λύσεων, τῶν διαφορετικῶν ἐπιλογῶν. Θίγονται, κατ' ἀρχήν, τά προβλήματα τῆς ὑλικοτεχνικῆς ὑποδομῆς, καθώς καί τῶν μορφῶν κοινωνικῆς ὀργάνωσης τοῦ αγροτικοῦ χώρου.

Περιεχόμενα

Πρόλογος	σελ. 7
‘Η προσέγγιση τοῦ προβλήματος ἀπ’ τή σκοπιά τῆς ἀνάπτυξης	8
Τό ἀδύναμο ὑπόβαθρο τῆς σημερινῆς συζήτησης	10
‘Η μέθοδος	12

Κεφάλαιο 1

‘Ο χαρακτῆρας τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας.....	17
Σύνδεση μέ τό παρελθόν	18
Ένα εἰδικό πρόβλημα: ἡ ἀποτυχία τῶν μεγάλων πρότυπων ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων	23
‘Η περίοδος τοῦ μεσοπολέμου	26
Μεταπολεμική περίοδος	29

Κεφάλαιο 2

‘Οἱ κατευθύνσεις τῆς κοινῆς ἀγροτικῆς πολιτικῆς	37
‘Απ’ τό πεδίο τῆς κυκλοφορίας στό πεδίο τῆς παραγωγῆς. Θέσεις τοῦ σχ. Μάνσχολτ	40
Οἱ κυβερνητικές θέσεις	45
Συγκλίνουσες οἰκονομικές ἀπόψεις καί ἀναλύσεις	47
‘Η ἐκσυγχρονιστική ἄποψη	48
Τό μέγεθος τῆς γεωργικῆς παραγωγικῆς μονάδας	50
‘Ελλάδα - ΕΟΚ: ἀναντιστοιχίες καί ἀντινομίες στό γεωργικό οἰκονομικό προτσές	52
Συμπεράσματα	60

Κεφάλαιο 3

Έξελίξεις και τάσεις στην ελληνική γεωργία	61
Οι αγροτικές εκμεταλλεύσεις στην Ελλάδα και την ΕΟΚ	62
Σχέση αγροτικού πληθυσμού και γεωργικής γῆς	66
Οι μεταβολές του αγροτικού πληθυσμού	68
Έξελιξη τῆς σχέσης ενεργοῦ πληθυσμοῦ / καλλιεργ. γῆ καὶ ἐκτίμηση τῶν τάσεων	72
Διάρθρωση καὶ μεταβολές τῆς ἐξωγεωργικῆς ἀπασχόλησης	76
Οἱ ἐξελίξεις στὴν ΕΟΚ	78
Έξελιξη τῆς γεωργικῆς γῆς	82
Τὸ προτσές τῆς συγκέντρωσης τῆς γῆς	87
Μεταβολές τῆς κατανομῆς τῶν αγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων	93
Σχετικὰ μέ τίς πολὺ μικρές αγροτικές ἐκμεταλλεύσεις ..	96
Σχετικὰ μέ τὴ βασικὴ τάση μετασχηματισμοῦ τῆς ἐλληνικῆς γεωργίας	99

Κεφάλαιο 4

Επεξεργασία τῶν πεδίων λειτουργίας τῶν διαφορῶν κατηγοριῶν αγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ ἀποτίμησις τῶν οἰκονομικῶν ἀποτελεσμάτων	107
Δυὸ ὑποθέσεις	108
Δεῖγμα Κρήτης	130
Ανάλυση οἰκονομικῶν μεγεθῶν	135
Βαθμὸς ἔντασης στὴ χρῆση τῶν συντελεστῶν παραγωγῆς	150
Μιὰ πιθανὴ ἀντίκρουση	164
Ποιὸν ὑπηρετεῖ ἡ σύγχρονη οἰκονομικὴ θεωρία	167
Συνοπτικὴ ἀναφορὰ πάνω στὶς δομές τῆς κτηνοτροφίας	168
Γεωργικὲς Βιομηχανίες	172

Κεφάλαιο 5

Τὸ πεδίο κυκλοφορίας τῶν αγροτικῶν προϊόντων	177
Έπίδραση τῶν τιμῶν στό εἰσόδημα τῶν παραγωγῶν	180
Έξελιξη τῶν τιμῶν	193

Τά επίπεδα παραγωγής.....	197
Συνάρθρωση δύο γεωργικῶν δομῶν σ' ἓνα ἐνιαῖο σύστημα τιμῶν	202
Ἐναλλακτική λύση καί ἐξωτερικές ἀγορές	215
Ἡ ἐλληνική γεωργία εἶναι μιά ἀκριβή γεωργία.....	219
 Ἐπίγραμμα	
Σοσιαλισμός καί ἀνάπτυξη	223
 Βιβλιογραφία	229